

obdobje, ki ga avtor vseskozi poživlja s citati iz arhitektovih pisem.

V zadnjem delu knjige avtor oriše zasnovo in simboliko barjanske cerkve – skupaj z opisi posameznih delov cerkve oziroma njenega okrasja in opreme nam vseskozi navaja konkretne zglede in simbolno vrednost teh elementov. S to cerkvijo se je Plečnik vračal k idealom prvotnega krščanstva; tako lahko v vrsti elementov prepoznamo odmeve starokrščanske umetnosti. Za konec Prelovšek barjansko cerkev umesti še v arhitektov sakralni opus, kjer jo lahko po izvornosti, h kateri ga je v tem primeru gnalo pomanjkanje denarnih sredstev naročnika, primerjamo le s cerkvijo v Bogojini.

Cerkev v Črni vasi, na robu Ljubljane, v sebi skriva bistvo sobivanja človeka in narave, ki ga vedno bolj ceni tudi sodobna »razvita« družba. Stavba raste iz črne barjanske zemlje, postavljena na 350 lesenih pilotih, zasnovana tako, da je varna pred poplavami, ter sezidana iz lokalno dostopnih materialov – lesa, opeke iz vrhniške opekarne in temno sivega kamna iz podpeškega kamnoloma.

Knjiga je bogato slikovno opremljena, saj je v njej kar 87 ilustracij. V prvem delu gre predvsem za tehnične risbe in načrte, ki so večinoma objavljeni prvič, zelo povedne pa so tudi redke fotografije iz časa gradnje in posvetitve cerkve. Zadnji del fotografij predstavlja »album« današnjega stanja cerkve, od zunanjsčine do različnih izvornih kosov opreme, ki je v večini prav tako Plečnikovo delo in tako neodtujljiv del celostne podobe cerkve.

Drobna, a nadvse izčrpna knjiga bo lahko pritegnila najširši krog bralcev, predstavljamo si jo lahko tudi v vlogi mini vodnika za obiskovalce spomenika. Po svojem konceptu zbirka Umetnine v žepu močno spominja na že uveljavljeno zbirko Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, ki jo že skoraj pol stoletja izdaja Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Obe družbi priročni žepni format, odsotnost sprotnega citiranja (na koncu so navedeni samo osnovni viri in literatura) ter želja predstaviti in približati izbrane kulturne spomenike čim širši publikli.

Knjiga Cerkev sv. Mihaela na Ljubljanskem barju (mimogrede, domačini iz Črne vasi in sosednjih naselij na Ljubljanskem barju so zelo dosledni pri uporabi izraza Barje z veliko začetnico kot dela Ljubljanskega barja, ki je bilo kolonizirano v 19. stoletju, to upošteva tudi ime župnije Ljubljana-Barje, pod katero sodi predstavljena cerkev) bo zagotovo pritegnila tudi strokovno javnost, saj gre za prvo monografijo o tej cerkvi izpod peresa strokovnjaka, ki nam spomenik predstavlja v malce širšem kontekstu, kot smo lahko o njem do sedaj brali v različnih pregledih Plečnikovega opusa.

Obstoj te Plečnikove cerkve pa je, kot je bilo mogoče slišati na okrogli mizi, ki je pospremila izid knjige, močno ogrožen. Kljub statusu kulturnega

spomenika državnega pomena, ki ga je pridobila šele leta 2009, prepuščena na milost in nemilost države čaka na nujno potrebni konservatorski poseg, saj praktično razpada, zatika pa se kje drugje kot pri denarju.

Maja Zupančič

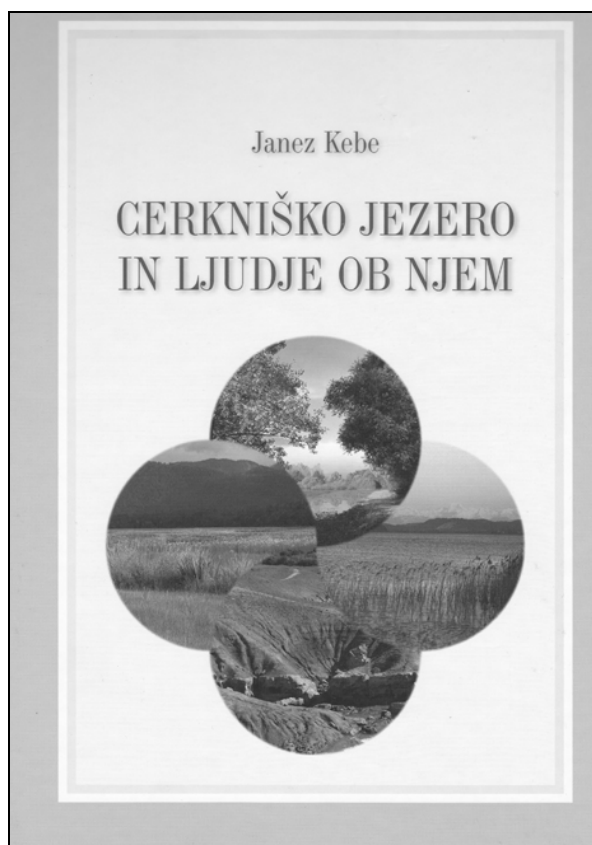
Janez Kebe: Cerkniško jezero in ljudje ob njem. Koper : Ognjišče, 2011, 760 strani.

Na vsem svetu morda ni jezera, ki bi ponujalo toliko različnih vtisov kakor Cerkniško jezero. Kadar je jezero polno vode, ga zlahka najdete, vendar pa se tudi rado zgodi, da stojite v njem in ga ne vidite.

Pravo zbirko vtisov je zbral in strnil Janez Kebe, župnik v Starem trgu pri Ložu, doma z Dolenjega jezera, vasice tik ob Cerkniškem jezeru. Z zbrano »grmado« podatkov o tem svetovnem presihajočem fenomenu je tako nastala prava enciklopedija s skoraj 800 stranmi. Delo *Cerkniško jezero in ljudje ob njem* je izšlo leta 2011 pri založbi Ognjišče in je rezultat najmanj sedemletnega avtorjevega preučevanja gradiva v številnih arhivih, zbiral pa je tudi različno domoznansko gradivo ter pričevanja in spomine ljudi, ki živijo v bližini te znane naravne znamenitosti.

Kebe, čigar zadnja knjiga je že tretje obsežno delo o zgodovini Notranjske, se je moral pri pisanju dela prebiti skozi dolga stoletja ter različne stare pisave kronik in urbarjev. Naj za primer navedem le postojnskega iz konca 15. stoletja in loškega iz leta 1536. Poleg njih so mu bili v pomoč tudi jožefinski, terezijanski in franciscejski kataster. Avtor omenjenega dela je presedel ogromno ur in »pobrisal prah« z marsikaterega gradiva tudi v državnem in škofijškem arhivu. Treba je poudariti, da je Kebe za novo knjigo prvi v slovenščino prevedel odlomke o lovu in ribolovu iz Steinbergove knjige o Cerkniškem jezeru iz leta 1758. Steinberg je že v tistem času dodobra opisal fizikalno delovanje jezera in način življenja kmečkega človeka ob jezerskih bregovih v prvi polovici 18. stoletja. Najstarejša listina, omenjena v knjigi *Cerkniško jezero in ljudje ob njem*, je iz leta 1040 ter govori o pravici lova in ribolova. Kebe po tej letnici, kot sam pravi, sledi »večnemu boju« za ribolovne pravice na Cerkniškem jezeru med domačini in različnimi veljaki, ki so imeli ribolovne pravice v preteklosti.

Kebetovo delo na edinstven način bogati številno gradivo iz lastnih arhivov v obliki ilustriranih virov in različnih pričevanj domačinov. Delo samo vsebuje 2.700 opomb, vanj pa je vključenih 1.842 črno-belih in 350 barvnih fotografij.

Na začetku listanja oziroma branja knjige bi marsikateri bralec pomislil, da je pri izboru knjige zopet naletel na suhoparno nizanje političnih, kulturnih in drugih dogodkov, ki jih je srečeval pri predmetu zgodovina od svojih osnovnošolskih dni dalje. Kmalu bi ugotovil, da Kebe še zdaleč ne ponuja česa takega.

Najbolj zanimivo in obsežno dejanje, ki se ga je lotil avtor, je, da je podrobno opisal rodovnike skoraj 700 rodbin iz enajstih vasi ob jezeru. Nekateri izmed rodovnikov sežejo tudi pol tisočletja v zgodovino. S tem ko je temeljito preučil urbarje zemljiških gospodstev, je današnjim ljudem približal strukturo »jezerskih« vasi v preteklosti, zbirko dosedanjih zbranih hišnih znamenj pa je dopolnil še s stotimi novimi. S pomočjo bogatih virov iz različnih župnijskih knjig je evidentiral stare ali že izumrle priimke, kot zanimivost pa je v delu zapisal in s tem ohranil že skoraj pozabljene pesmi in stare molitve ob Cerkniskem jezeru.

Obravnavana knjiga je razdeljena na osem poglavij. Šesto, najboljše poglavje (400 strani) je posvečeno naseljem ob jezeru in njihovim rodbinam. Naslovov poglavij ne bom navajal, ker so v knjigi zgovorni sami po sebi.

Prvo poglavje obravnava opise Cerkniskega jezera, od tistih, ki so nastali še pred Valvasorjem, do tistih iz sredine 19. stoletja. Drugo poglavje vsebuje opis narave in posegov v jezero, izčrpna pa sta tudi

opis in seznam 34 požiralnih jam na jezeru in ob njem ter njihovo spreminjanje, ki ni bilo znano tudi marsikateremu domačinu ob Cerkniskem jezeru. Tretje poglavje obsega podatke o poteku pridobivanja ribolovnih pravic, v četrtem pa lahko beremo o različnih opisih jezera in ribolova iz časa pred Valvasorjem ter druge zanimivosti o lovljenju rib. V nadaljevanju nas delo seznanja z načini ribolova na jezeru, koliko in kakšne ribe so nekoč lovili ter kako so jih sušili, pekli in na različne načine predelovali. V petem poglavju, opremljenem z bogatim slikovnim gradivom, je predstavljeno bogastvo ptic, metuljev, kačjih pastirjev in rastlin v Cerkniskem jezeru. V šestem poglavju je avtor zbral že zgoraj omenjene podatke za okoli 700 rodbin v 11 naseljih ob presihajočem jezeru. Podani so tudi najstarejši zapisi o šolstvu v okolici jezera, zbirka najstarejših osebnih imen in priimkov v naseljih ob jezeru, več kot sto prej omenjenih hišnih znamenj, prvi podatki o gradnji cest ob jezeru ter podatki o gasilstvu in požarih v vaseh ob njem. Zadnje poglavje je namenjeno avtorjevemu spominom, ki segajo od njegove mladosti do današnjih dni.

Na pogled suhoparni statistični podatki so v vsakem poglavju posebej velikokrat prežeti s tragiko, saj pletejo vsak svojo edinstveno zgodbo. Ena takih zgodb opisuje družino s sedmimi otroki, v kateri je v enem tednu zaradi epidemije umrlo pet otrok. Druge na primer pripovedujejo o medvojnih in povojnih tragedijah, kot na primer streljanje orožnikov na tihotapce oziroma tako imenovane kontrabante, ker je Cerknica z okoliškimi vasi po prvi svetovni vojni ostala v Jugoslaviji. Kebe je tako podrobno obdelal družbeno, šolsko, gospodarsko, cerkveno, jezikovno in še marsikatero zgodovino Cerkniskega polja.

Tudi »Jezero« je, tako kot ljudje ob njem, v svoji burni zgodovini doživelo dobre in slabe trenutke. Kebe je tako v enem izmed poglavij temeljito opisal naravo Cerkniskega jezera in posege v jezero s strani prebivalcev, ki živijo ob njem (imenuje jih Jezerce). Najobsežnejši posegi so se izvajali v 20. stoletju, kar je povzročilo različne polemike. Nekateri so skušali jezero trajno izsušiti, drugi pa trajno zaježiti. Z izsušitvijo bi pridobili »drugorazredne« travne površine za kmetijstvo in bi vasi ob jezeru obvarovali pred poplavamami, z zaježitvijo pa »nujno« potrebno električno energijo in razvoj turizma.

Dr. Franc Jenko, strokovni vodja projekta, s katerim so hoteli trajno poplaviti Cerknisko jezero, je med drugim zapisal tole turistično sanjarjenje: »Zrasli bodo hoteli in počitniške hišice, sledil pa bo val tujskega prometa; vodni šport, kopanje, lov, ribolov itn.« Profesor Pavel Kunaver, veliki ljubitelj narave, pa mu je leta 1969 na preprost način odgovoril: »Osrमतили se bomo, ker bomo prekinili delovanje najbolj znanega in najbolj znamenitega presihajočega jezera na svetu!«

Kot prebivalcu ene izmed vasi ob Cerknškem jezeru se mi je v celotni knjigi zdelo najbolj zanimivo dejstvo, da je bil v preteklosti naprodaj tudi jezerski led. Kebe je v časopisu *Slovenski narod*, z datumom 27. januar 1876, zasledil, da so led iz Cerknškega jezera tega leta izvažali celo v indijski Bombay. Poročevalec je še zapisal: »Zares, tako lepega in čistega ledu ni kmalu kje dobiti.« Leta 1883 so po podatkih iz vaškega arhiva Dolenjega jezera o dolžnikih, ki v vaško blagajno niso plačali pristojbin za led, izračunali, da je eden odpeljal deset ton, druga dva pa osem in šest ton ledu na železniško postajo na Rakec, od koder je led potoval najprej do Trsta v ribarnice in druge hladilnice ali v pristanišče, od tam pa z ladjami po vsem svetu.

Zgodovinar rad vidi, da knjiga prinese spremembe. Obravnavana knjiga jih nedvomno je. Kebe je v knjigi marsikateri pozabljeni dogodek znova obudil ter poskrbel, da so spregovorili ljudje ob jezeru z bogatimi spomini. Opozarja pa nas tudi na probleme, ki nas čakajo v prihodnosti, ključne za obstoj Cerknškega jezera, s tem pa tudi ljudi ob njem. Knjiga *Cerknško jezero in ljudje ob njem* ni le kup faktografskih podatkov. Podatki, ki jih avtor niza v tej »pripovedi« o Cerknškem jezeru, so skrbno obdelani in preverjeni, okvir svoje obravnave pa je razširil tako, da je zgodovini tega svetovnega čudesa in življenju ob njem nadel človeški obraz. Knjiga je vredna širokega kroga bralcev in moje osebno prepričanje je, da ne bi smela manjkati na nobeni domači polici ali polici katere od slovenskih knjižnic. Knjiga Janeza Kebeta *Cerknško jezero in ljudje ob njem* je še en bogat prispevek k zgodovini tega izjemnega naravnega bisera.

Dejvid Tratnik

Župnija sv. Martina na Igu. Ob 300-letnici župnijske cerkve (ur. Martin Hostnik in Maja Zupančič). Ig : Salve, 2011, 509 strani.

Župnija Ig se je odločila, da s posebno monografijo predstavi svoj duhovni utrip v preteklosti in sedanjosti. Urednika Martin Hostnik in Maja Zupančič sta sprejela velik izziv in k sodelovanju povabila različne avtorje. Znanstvene, strokovne in poljudne prispevke sta razdelila v tri vsebinske sklope.

Prvi spregovori o zgodovini izžanske župnije od začetkov do današnjih dni. Poseben poudarek je na zadnjih 200 letih, zlasti pa na medvojnem dogajanju na Ižanskem. To je bilo uvod v povojna desetletja, ki izražanju vere niso bila naklonjena. Zadnji desetletji sta omogočila obnovitev delovanja verskih združenj in organizacij, navzven pa pospešeno obnovo cerkva, ki pa ji je žal sledil upad vernosti zaradi

praktičnega materializma in liberalizma. Duhovno življenje župnije in gradbeno vneto so vodili ter spodbujali izžanski duhovniki, o katerih se bralec seznanil s pomočjo kratkih biogramov. Nekateri izmed njih so se trajno zapisali v zgodovinski spomin župnije. V zadnjih desetletjih za duhovni blagor župnije skrbijo salezijanci s svojo razvejano pastoralno dejavnostjo, ki je opisana zlasti v tretjem vsebinskem sklopu monografije. V preteklosti so bile v vlogi patronov in umetnostnih mecenov za župnijo pomembne tudi domače plemiške družine. Grofje Engelshausi so si v župnijski cerkvi uredili družinsko grobnico.

Drugi vsebinski sklop je z umetnostnozgodovinskega vidika posvečen župnijski in podružničnim cerkvam. Bralcu odkriva umetnostno bogastvo, ki ga kot duhovno in kulturno dediščino hranijo cerkve na Ižanskem. Razkrita je zgodovina njihovega nastanka, poslikav, oltarjev in druge cerkvene opreme. Objava vizitacijskih zapisnikov marsikaj pove tudi o njihovi nekdanji podobi, nekaj stvari pa je še vedno zavutih v tančico skrivnosti in še čakajo na razkritje. To velja zlasti za čas postavitve in arhitekta župnijske cerkve.

Tretji vsebinski sklop govori o današnjem duhovnem utripu župnije, ki korenini v verskih praksah preteklih generacij. Prispevki se dotikajo vseh plasti modernih pastoralnih dejavnosti, ki v današnjih časih posameznemu verniku in župnijskemu občestvu pomagajo pri dejavni rasti v veri in krščanski ljubezni do bližnjega. Predstavljene so vse

